

Universitatea „Babeş-Bolyai”
Şcoala Doctorală
„Studii de populaţie şi istoria minorităţilor”

Fărcaş Andrei-Octavian

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Trupe călare în Transilvania medievală (secolele XIII-XVI)

Coordonator:

CS I dr. Sălăgean Tudor-Alexandru

Cluj-Napoca,
Aprilie 2025

Cuprins

Capitolul 1. Introducere	3
Capitolul 2. Căi și societatea maghiară medievală	18
Capitolul 3. Cavaleri și cavalerism	45
Capitolul 4. Trupele călare în organizarea militară a Transilvaniei.....	89
Concluzii	128
Abrevieri	133
Bibliografie	134

Rezumat

Cuvinte cheie: *Cavalerie grea, cavalerie ușoară, călăreți, cavaleri, milites, cai de război, obligații militare.*

Scopul lucrării îl reprezintă analiza formelor sub care se erau desfășurate trupele militare de călăreți în Transilvania secolelor al XIII-lea – al XVI-lea, pentru a stabili dacă și cum se deosebea organizarea militară în materie de trupe de soldați călare în Transilvania față de regiunile învecinate.

Cadrul cronologic stabilit pentru cercetarea de față îl reprezintă, în limita inferioară, secolul al XIII-lea, o perioadă de profunde schimbări pe plan social, politic, și mai ales militar, nu doar în regatul Ungariei, ci și în Europa ca areal extins. Limita cronologică superioară o reprezintă epoca de prăbușire a regatului maghiar, când sistemul defensiv a fost copleșit și spulberat de expansiunea otomană, Câmpia Panonică fiind ocupată, iar Transilvania devenind principat autonom. Deși aceste procese au avut loc în decursul unor decenii, limitele convenționale „standard” luate în considerare au fost emiterea privilegiului *Andreanum*, în 1224, respectiv Bătălia de la Mohács, din 1526.

Cadrul geografic avut în vedere a fost fixat în limitele Transilvaniei medievale, care includeau cele Șapte Comitate (Solnocul Interior, Dăbâca, Cluj, Turda, Alba, Târnave, Hunedoara), precum și scaunele săsești și cele secuiești. Echivalentul de astăzi al acestor comitate ar fi, în linii mari, județele Cluj, Bistrița-Năsăud, Mureș, Harghita, Covasna, Brașov, Sibiu, Alba și Hunedoara.

Sursele utilizate în investigația de față sunt în principal cele scrise, și includ decrete regale, scrisori de chemare la oaste, privilegii, dar și testamente, documente juridice din diplomatiile proceselor etc., în special în ceea ce privește obligațiile militare și cercetarea fenomenului cavalerismului în Transilvania. Însă un alt tip important de surse folosite îl reprezintă cele arheologice și zooarheologice, pentru studierea tipurilor de cai folosiți între secolele XIII-XVI, în funcție de nevoile utilizatorului.

Metodologia de cercetare. Investigația de față abordează problema trupelor călare din Transilvania din trei direcții distincte: studierea cailor utilizați și a importanței lor pentru

societatea maghiară, analiza modului în care s-a manifestat în acest areal geografic curentul occidental al cavalerismului, respectiv studierea particularismelor care caracterizau organizarea militară a Transilvaniei în ceea ce privește implicarea în lupte a trupelor de soldați călare.

Pentru prima direcție de cercetare am încercat să înțelegem modul de raportare al societății la cai, și în special la caii de război, pentru a putea mai apoi să vedem cum și mai ales de ce au evoluat în anumite moduri. Apoi am utilizat sursele arheologice și zooarheologice (cu aplecare asupra patologiilor scheletelor descoperite și a inventarelor arheologice asociate) pentru a analiza resturile faunistice din cercetările arheologice și a înțelege comparativ peisajul particular al tipurilor de cai folosiți în Transilvania.

În ceea ce privește modurile de manifestare ale curentului cavalerismului în spațiul Ungariei medievale, și a Transilvaniei în mod particular, am încercat să demonstrăm existența cavalerilor în societatea regatului maghiar (și în cea transilvăneană) prin prisma semnificației termenului *miles/milites*. Pentru acest lucru am apelat la metodologia *vectorilor de semnificație* propusă în acest scop de Stephen Morillo pentru analiza surselor primare. Pornind de la acest element, am încercat să vedem locul cavalerilor în peisajul militar al Transilvaniei, căutând să înțelegem dacă se poate vorbi de un model occidental importat, sau adaptat realităților locale.

Nu în ultimul rând, cea mai amplă parte a lucrării este dedicată analizei organizării militare a Transilvaniei. Dacă în cazul comitatelor voievodale am apelat la paralele cu organizarea comitatelor din restul regatului, aici decretul regal având aplicabilitate universală, în cazul comunităților privilegiate am investigat, pe rând, obligațiile militare reflectate fie în privilegiile regale, fie în scrisorile de chemare la oaste. O parte din aceste obligații militare și a evoluției acestora au fost deja discutate în literatura de specialitate, însă punerea lor laolaltă pentru a analiza particularismul *grosso modo* al acestei organizări militare nu a fost dezbătut prea mult în istoriografie.

Concluziile cercetării au confirmat ipoteza principală care susținea particularismul local. Am reușit să demonstrăm faptul că cel puțin la nivel regional, tradițiile militare ale popoarelor de stepă au lăsat urme puternice în mentalul colectiv și în legiferarea obligațiilor militare. Caii, și în special cei de război, au constituit unul din cele mai prețioase bunuri pentru societatea maghiară, cu precădere în Transilvania, unde comunitățile secuiești au rezistat asimilării culturale complete în marea masă maghiară occidentalizată. Legile

protecționiste cu privire la comerțul cu cai au vizat mai ales acele tipuri care corespundeau unui mod de luptă caracteristic stepelor eurasiatice, cavaleria ușoară constituind multă vreme grosul cavaleriei. De asemenea, am putut observa că nu a existat un tipic occidental pentru caii destinați cavaleriei grele, ci doar evoluții la nivelul fiecărei regiuni de a adapta caii estici prin împerecheri selective, și a le conferi un caracter mai masiv, mai puternic și mai impunător. Putem portretiza un cal folosit de cavaleria ușoară ca fiind mai scund, până la 135-136 cm la greabăn, de tip tarpanic (probabil contopit și cu Akhal-Teke), cu copite tari. Caii destinați cavaleriei grele erau caii hibridizați, pornind din caii estici dar încrucișați cu caii occidentali cu „sânge rece”, cu talii trecând de 140 cm, mai puternici, dar cu copite moi, capabili de a transporta pe spate greutatea mari, pe distanțe lungi.

În ceea ce privește formele de manifestare ale cavalerismului, am început prin a analiza percepția și modul de raportare al oamenilor în epocă la acest fenomen. Analizând evoluțiile cavalerismului la nivel european, am putut stabili, în conformitate cu studiile realizate de Ágnes Kurcz, faptul că încă din sec. al XIII-lea cavalerii regatului Ungariei beneficiau de aceeași terminologie latină ca și corespondenții lor occidentali, cel mai important fiind acela de *miles/milites* pentru a le defini identitatea. Urmărind acest termen în documentele locale, coroborat cu contextul istoric al implementării principiilor cavalerismului în special în timpul dinastiei Angevine, am putut arăta că situația din Transilvania făcea parte integrantă din structura întregului regat. Cavalerii menționați în sursele locale făceau parte din nobilimea de curte și, mai mult decât atât, în aproape fiecare mențiune despre ei se poate distinge lesne vectorul social al termenului *miles*. Mai mult decât atât, se pare că acest curent cultural s-a extins și dincolo de Carpați, principatele extracarpatiche adoptând formele locale ale cavalerismului, în detrimentul celor occidentale.

Aceste concluzii au avut impact în ultima parte a cercetării, și anume în analiza organizării militare a Transilvaniei. Dacă participarea la lupte a soldaților din comitate a fost foarte clar reglementată în mod succesiv, fie că vorbim despre formele de organizare a iobagilor de castre, moștenită din primele faze arpadiene, fie de insurecția nobiliară, sau chiar de insurecția generală, implicarea trupelor săsești a fost întotdeauna un subiect abordat doar tangențial. Majoritatea studiilor au discutat alte aspecte ale obligațiilor prevăzute în diploma Andreană, însă utilizarea în acest document a termenului *milites*, în contextul unui privilegiu de altfel extrem de generos, ne face să credem că de fapt prima obligație militară statuată pentru sași îi obliga să participe cu elitele lor călare, probabil însoțiți de suite înarmate. Așadar acest fapt ne obligă la o reinterpretare a participării sașilor la război. Din fericire, în

ultimii ani au existat tot mai multe aplecări asupra peisajului militar din Transilvania medievală, inclusiv în ceea ce privește scaunele și orașele săsești, iar concluziile noastre în acest sens se încadrează perfect în noua istoriografie. Obligațiile militare ale secuilor au fost deja discutate de alți înaintași, care au încercat inclusiv estimări ale numărului posibil de trupe disponibile pentru campaniile militare, iar concluziile acestor studii au fost utilizate aici pentru a completa peisajul pestriț și particular al organizării militare a Transilvaniei.

Bibliografie:

1. Surse primare

BAK, M. JÁNOS; ENGEL, PÁL; SWEENEY, JAMES ROSS, *Decreta Regni Mediaevalis Hungariae*, vol. 1-3, Salt Lake City – Budapest, 1999-2010.

CLAUDE, COUSSORD, *Valdensium ac quorundam aliorum errores, præcipuas, ac pene omnes, quæ nunc vigent, hæreseis continentes*, Paris, 1548.

FASCHING, FRANCISCUS, *Dacia Siculica seu Descriptio pestis Transylvaniae, quam Siculi incolent*, Claudiopolis, 1731

FRAKNÓI, VILMOS, *Mátyás király levelei*, vol. I, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1893.

FRAKNÓI, VILMOS, *Mátyás Király levelei*, vol. II, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1895.

HURMUZAKI, EUDOXIU, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. XV, I, București, 1911.

IORGA, NICOLAE, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului*, vol. 3, Ministerul de Instrucție Publică, București, 1897.

JAKÓ, ZSIGMOND, *Erdélyi Okmánytár*, vol. I, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997.

JOACHIM, ERICH, *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399 - 1409*, Thomas & Oppermann, Königsberg, 1896.

KOVACHICH, JOSEPHUS NICOLAUS, *Monumenta veteris legislationis Hungaricae*, Typis Novoszeliansis, Zagreb, 1815.

LISZNYAI, KOVÁCS PÁL, *Magyarok cronicaja*, Debrecen, 1692.

MICHAEL, MAURICE, *The Annals of Jan Dlugosz: Annales seu cronicae incliti regni Poloniae*, IM Publications, Chichester, 1997.

PAULER, GYULA; SZILÁGYI, SÁNDOR, *A magyar honfoglalás kutfői*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1900.

PAULI, ŽEGOTA; PRZEZDZIECKI, ALEKSANDER, *Joannis Długossii seu longini canonici cracoviensis Historiae Polonicae libri XII*, vol. t. V, Krakow, 1878.

POPA-LISSEANU, G., *Izvoarele istoriei românilor*, vol. V-Cântecul de Jale de Rogerius, Bucovina, București, 1935.

POPA-LISSEANU, G., *Izvoarele istoriei românilor*, vol. IV-Cronica Ungurilor de Simon de Keza, Bucovina, București, 1935.

RADY, MARTYN, „The Gesta Hungarorum of Anonymus, the Anonymous Notary of King Béla: A Translation”, *The Slavonic and East European Review*, vol. 87, nr. 4, 2009, [Modern Humanities Research Association, University College London, School of Slavonic and East European Studies, University College London], pp. 681–727.

ROLLER, MIHAIL; IONAȘCU, ION; LĂZĂRESCU - IONESCU, L.; CÂMPINA, BARBU; STĂNESCU, EUGEN; PRODAN, D, *Documente privind Istoria României*, vol. 2, C Transilvania Veacul XI, XII, XIII, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1951.

SIMONYI, ERNŐ, *Monumenta Hungariae Historica*, vol. V, Magyar Tudományos Akadémia, Pesta, 1859.

SZABÓ, KÁROLY, *Székely oklevéltár*, vol. 1, Magyar Történelmi Társulat, Kolozsvár, 1872.

THUROCZ, JOHANNES DE, *Chronica Hungarorum*, vol. I, ed. Elisabeth Galántai, Julius Kistó, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.

VILLANI, GIOVANNI; VILLANI, FILIPPO; VILLANI, MATTEO, *Croniche di Giovanni, Matteo e Filippo Villani secondo le migliori stampe e corredate di note filologiche e storiche testo di lingua*, Sezione letterario-artistica del Lloyd austriaco, 1859.

ZIMMERMANN, FRANZ; WERNER, CARL, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 1 (1191-1342), Hermannstadt, 1892.

ZIMMERMANN, FRANZ; WERNER, CARL; MÜLLER, GEORG, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 2 (1342-1390), Hermannstadt, 1897.

ZIMMERMANN, FRANZ; WERNER, CARL, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 3 (1391-1415), Hermannstadt, 1902.

GÜNDISCH, GUSTAV, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 4 (1416-1437), Hermannstadt, 1937.

GÜNDISCH, GUSTAV, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 5 (1438-1457), București, 1975.

GÜNDISCH, GUSTAV, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 6 (1458-1473), București, 1981.

GÜNDISCH, GUSTAV; GÜNDISCH, HERTA; GÜNDISCH, KONRAD G.; NUSSBÄCHER, GERNOT, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 7 (1474-1486), București, 1991.

***, *Histoire littéraire de la France*, vol. 15, Paris : Imprimerie nationale, 1820.

Bibliografie generală

ABLONCZY, BALÁZS, *Go East!: A History of Hungarian Turanism*, Indiana University Press, Bloomington, 2022.

ADINEL C., DINCĂ, „Istorie - percepție istorică - istoriografie. Despre originea și etnia primilor coloniști occidentali ai Transilvaniei medievale.”, *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”*, nr. 61, 2022, pp. 15–33.

AMEEN, CARLY; BENKERT, HELENE; FRASER, TAMSYN; GORDON, REBECCA; HOLMES, MATILDA; JOHNSON, WILL; ET AL., „In search of the ‘great horse’: A zooarchaeological assessment of horses from England (AD 300–1650)”, *International Journal of Osteoarchaeology*, vol. 31, nr. 6, 2021, pp. 1247–1257.

ANDEA, SUSANA, „De la «magister» la «litteratus» în scrierea medievală transilvăneană”, în *Susana Andea (coord.), Scris și societate în Transilvania secolelor XIII-XVII*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2015.

ANDRONIC, ALEXANDRU, „Unele probleme referitoare la feudalismul de contact și cultura medievală din Moldova în secolul al XV-lea”, *Memoria Antiquitatis*, nr. IX–XI, 1985, pp. 283–289.

- ARMBRUSTER, ADOLF, „Români în cronică lui Ottokar de Stiria: o nouă interpretare”, *Studii de istorie*, vol. 3, nr. XXV, 1972, pp. 463–482.
- ARNOLD, BENJAMIN, *German Knighthood. 1050-1300*, Clarendon Press, Oxford, 1985.
- BACHRACH, BERNARD S., *Early Carolingian Warfare: Prelude to Empire*, University of Pennsylvania Press, 2011.
- BAK, JÁNOS M., *Anonymus and Master Roger*, vol. 5, NED-New edition, 1, Central European University Press, 2010.
- BALOGH, CSILLA, „A Honfoglalás kori lovastemetkezések néhány kérdése”, *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve*, nr. 1, 1969, pp. 107–114.
- BALOGH, CSILLA, „Avar kori ló, lovas és lószerszámos temetkezések a Duna-Tisza közén”, *Archaeologia Cumanica*, nr. 2, 2009.
- BÁNLAZI, JÓZSEF, *A magyar nemzet hadtörténelme*, vol. XI, Grill Károly Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1937.
- BÁRÁNY, ATTILA, „Hungary and the ‘passagium particulare’ after Nicopolis (1396–1437)”, în *Paul Srodecki, Norbert Kersken (Coord.), The Defence of the Faith: Crusading on the Frontiers of Latin Christendom in the Late Middle Ages*, Brepols, Turnhout, 2024.
- BARANY, ATTILA, „King Sigismund of Luxemburg and the preparations for the Hungarian crusading host of Nicopolis (1389-1396)”, în Daniel Baloup, Manuel Sánchez Martínez (ed.), *Partir en croisade à la fin du Moyen Âge : Financement et logistique*, Méridiennes, Presses universitaires du Midi, Toulouse, 2020, pp. 153–178, <http://books.openedition.org/pumi/16635>, data accesării 21 noiembrie 2022.
- BARTOSIEWICZ, LÁSZLÓ; BARTOSIEWICZ, GÁBOR, „‘Bamboo Spine’ in a Migration Period Horse from Hungary”, *Journal of Archaeological Science*, vol. 29, 1 august 2002, pp. 819–830.
- BATARIUC, PARASCHIVA VICTORIA, *Cahle din Moldova Medievală. Secolele XIV-XVII*, Istros, 1999.
- BELÉNYESI, MÁRTA, „A ló becse a középkorban (Egy 15. századi végrendelet tanulságai)”, în *Fejezetek a középkori anyagi kultúra történetéből*, vol. I, L’Harmattan, Budapest, 2011, pp. 59–67.

- BENKŐ, JOSEPH, *Transsilvania, sive Magnus Transsilvaniae principatus, olim Dacia Mediterranea dictus*, vol. 1, II, Claudiopoli Typis Lycei regii, Claudiopolis, 1834.
- BERTHON, WILLIAM, „Bioarchaeological Analysis of the Mounted Archers from the Hungarian Conquest Period (10th Century): Horse Riding and Activity-Related Skeletal Changes”, *Anthropologiai Közlemény*, nr. 61, 2020, pp. 77–85.
- BEȘAN, MIHAIL, *Chronicon Anonymi Belae Regis Notarii. Gesta Hungarorum*, Tiparul Tipografiei Archidieceesane, Sibiu, 1899.
- BILIARSKY, IVAN, „The Ottoman Conquest of Vidin and the End of the Mediaeval Bulgarian State”, *Südost Forschungen*, nr. 82, 2023, pp. 94–116.
- BOIA, LUCIAN, *Evoluția istoriografiei române*, București, 1976.
- BÖKÖNYI, SÁNDOR, *History of Domestic Animals in Central and Eastern Europe*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1974.
- BÓNIS, GYÖRGY, *A hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*, Nagyenyedi Bethlen - Nyomda, Cluj-Napoca, 1947.
- BÓNIS, GYÖRGY, *Magyar jog - Székely jog*, A M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem, Kolozsvár, 1942.
- BOULBES, NICOLAS; VAN ASPEREN, ELINE N., „Biostratigraphy and Palaeoecology of European Equus”, *Frontiers in Ecology and Evolution*, vol. 7, 2019.
- BOULTON, D'ARCY JONATHAN DACRE, *The Knights of the Crown: the Monarchical Orders of Knighthood in Later Medieval Europe, 1325-1520*, Palgrave Macmillan, 1987.
- BOYD, LEE; HOUP, KATHERINE A., *Przewalski's Horse: The History and Biology of an Endangered Species*, State University of New York Press, Albany, 1994.
- BREHM, ALFRÉD, *Az állatok világa*, vol. 3, Gutenberg Könyvkiadóvállalat, Budapest, 1930.
- BRUSANOWSKI, PAUL, „Ioan Marian Țiplic, Konrad Gündisch (ed.), Contribuții la organizarea politică și bisericească a coloniștilor germani din Transilvania până la sfârșitul secolului al XV-lea”, în *Sașii și concetățenii lor ardeleni. Studia in honorem Dr. Thomas Nögler*, Altip, Alba Iulia, 2009.
- BUHRS, ELFI, „Old Companions, Noble Steeds: Why Dogs and Horses were Buried at an Early Medieval Settlement Along the Old Rhine”.

BUMKE, JOACHIM, *The Concept of Knighthood in the Middle Ages*, AMS Press, New-York, 1982.

CAMPBELL, J. B., *The Emperor and the Roman Army, 31 BC - AD 235*, Clarendon Press, Oxford, 1984.

CÂMPEANU, LIVIU, „«Atunci și tătarii au lovit Țara Moldovei din partea aceea». Observații asupra conflictului moldo-tătar din vara anului 1476”, *Analele Putnei*, vol. 1, nr. XII, 2016, pp. 87–102.

CÂMPEANU, LIVIU, „Obligații militare și ordine de mobilizare a orașelor săsești din Transilvania la sfârșitul Evului Mediu”, *Historia Urbana*, vol. 27, 2019, pp. 123–144.

CIUCĂLĂU, DANIEL, „Hoarda de Aur și spațiul nord dunărean la începutul statalității românești”, *Acta Moldaviae Septentrionalis*, nr. VII–VIII, 2009 2008, pp. 88–93.

CÎMPEANU, LIVIU, „Organizarea militară a orașelor săsești în Evul Mediu. Studiu de caz: Sighișoara”, *Alt Schaessburg*, nr. 19, 2019, pp. 61–69.

CÎMPEANU, LIVIU, „Oșteni de nădejde și rebeli de temut. Rolul militar al sașilor în Transilvania medievală (secolele XIII-XV)”, în *Rudolf Gräf, Andreea Buzaș (coord.), Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu (1956-2021): 65 de ani de provocări istoriografice și culturale*, Academia Română - Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2022.

CÎMPEANU, LIVIU, *Universitatea Saxonă din Transilvania și districtele românești aflate sub jurisdicția ei în Evul Mediu și Epoca Modernă*, Editura NICO, Târgu Mureș, 2014.

CÎMPEANU, LIVIU, „Obligații militare și ordine de mobilizare a orașelor săsești din Transilvania la sfârșitul Evului Mediu”.

CÎMPEANU, LIVIU, „Organizarea militară a Brașovului până la sfârșitul secolului al XV-lea”, în *Coord. Vasile Ciobanu, Dan Dumitru Iacob, Studii de istorie a orașelor. In honorem Paul Niedermaier*, Editura Academiei Române, București, 2017, pp. 336–359.

CLARK, JOHN, *The Medieval Horse and Its Equipment, C.1150 - C.1450*, Boydell Press, 2004.

CLAUDE, COUSSORD, *Valdensium ac quorundam aliorum errores, præcipuas, ac pene omnes, quæ nunc vigent, hæreseis continentes*, Paris, 1548.

COLE-DAI, JIHONG; BRANDIS, DEREK L.; FERRIS, DAVE G., „Five Large 13th Century C.E. Volcanic Eruptions Recorded in Antarctica Ice Cores”, *Atmosphere*, vol. 6, nr. 15, 2024, p. 661.

CRÂNGACI - ȚIPLIC, MARIA, „Arheologia reședințelor nobiliare în Transilvania: reședințele elitei săsești (secolul al XII-lea și prima jumătate a secolului al XIII-lea).”, *Banatica*, nr. 23, 2013.

CRÂNGACI - ȚIPLIC, MARIA, „Elemente de cultură materială a sașilor transilvăneni (sec. XII-XIII). I. Obiecte liturgice.”, în *Zeno Karl Pinter, Ioan Marian Țiplic, Maria Emilia Țiplic, Relații Interetnice în Transilvania (secolele VI-XIII)*, Editura Economică, București, 2005, pp. 243–262.

CZOCH, GÁBOR, „Az «Annales» történetírásának magyarországi recepciója az 1960-as években”, în *Péter Erdősi, Judit Klement (Ed.), Vis-à-vis: Tanulmányok az Atelier fennállásának 25. évfordulójára*, Korall Társadalomtörténeti Egyesület, Budapest, 2015, pp. 111–143.

DALL'AGLIO, FRANCESCO, „The Crusade Against ”Schismatic” Bulgaria (1238) and Its Antecedents”, în *Mike Carr, Nikolaos G. Chrissis, Gianluca Raccagni (Coord.), Crusading Against Christians in the Middle Ages*, Palgrave Macmillan, Cham, 2024.

DANIEL MAKOWIECKI; ET AL., „Horses in the Early Medieval (10th–13th c.) Religious Rituals of Slavs in Polish Areas—An Archaeozoological, Archaeological and Historical Overview”, *Animals*, nr. 12, 2022.

DEÁK, ISTVÁN, „Historiography of the Countries of Eastern Europe: Hungary”, *The American Historical Review*, vol. 4, nr. 97, 1992, pp. 1044–1063.

DEÉR, JÓZSEF, „Zsigmond király honvédelmi politikája I”, *Hadtörténelmi Közlemények*, vol. 1, nr. 37, 1936, pp. 1–57.

DERCSÉNYI, DEZSŐ, *Nagy Lajos kora*, Akadémiai Kiadó Reprint Sorozata, Budapest, 1990.

DER SARKISSIAN, CLIO; ERMINI, LUCA; SCHUBERT, MIKKEL; YANG, MELINDA A.; LIBRADO, PABLO; FUMAGALLI, MATTEO; ET AL., „Evolutionary Genomics and Conservation of the Endangered Przewalski's Horse”, *Current Biology*, vol. 25, nr. 19, 2015, Elsevier, pp. 2577–2583.

- DEZERICZKI, JÓZSEF INCZE, *De initiis et majoribus Hungarorum commentaria*, vol. I, Buda - Pest, 1748.
- DUBY, GEORGES, „Lignage, noblesse et chevalerie au XIIe siècle dans la région mâconnaise”, *Annales*, vol. 27, nr. 4, 1972, pp. 803–823.
- DUBY, GEORGES, *The Three orders: Feudal Society Imagined.*, University of Chicago Press, Chicago, 1982.
- DUMEA, EMIL, *Catolicismul în Moldova în secolul al XVIII-lea*, Sapiientia, Iași, 2003.
- DVORNIK, FRANCIS, *Slavii în istoria și civilizația europeană*, All Educational, București, 2001.
- EL SUSI, GEORGETA, „Studiul resturilor faunistice din nivelul medieval de la Șimleul Silvaniei - «Cetate» (județul Sălaj)”, *Arheologia Medievală*, nr. III, 2000, pp. 267–274.
- ELEKES, LAJOS, „Rendi ellentétek és kutatási problémáik a XV. századi Magyarországon”, *Történelmi Szemle*, vol. 2, nr. 7, 1964, pp. 264–285.
- ELSUSI, GEORGETA, *Arheozoologia Transilvaniei medievale*, Honterus, Sibiu, 2016.
- ELSUSI, GEORGETA, „Analiza resturilor faunistice”, în *Daniela Marcu-Istrate, Sibiu. Piața Huet. Monografie arheologică*.
- ELSUSI, GEORGETA, „Date arheozoologice asupra unui schelet de cal descoperit într-o groapă medievală”, în *Daniela Marcu Istrate (coord.), Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului: Curtea Bisericii Negre*, Asociația Culturală Hieronymus, Brașov, 2015.
- ENGEL, PÁL, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei Medievale: 895 - 1526.*, Mega, Cluj-Napoca, 2011.
- ENGEL, PÁL, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457*, História, Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, Budapest, 1996.
- ENGEL, PÁL, „Neki problemi bosansko-ugarskih odnosa”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda*, vol. 16, 1998, pp. 57–72.
- ERŐS, VILMOS, „Ethnohistory in Hungary between the Two World Wars: Elemér Mályusz and István Szabó”, *Hungarian Studies Review*, vol. XLIV, 2017, pp. 53–80.

- ERWIN, GÁLL, „E. Gáll: Tipologia mormintelor de secol 10 cu însemne de rang din Bazinul Carpatic”, *Buletinul Cercurilor Stiintifice Studentesti. Arheologie - Istorie*, vol. 7, 2001, pp. 121–150.
- FASCHING, FRANCISCUS, *Dacia Siculica seu Descriptio pestis Transylvaniae, quam Siculi incolent*, Claudiopolis, 1731.
- FAVRE, LÉOPOLD, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, Éd. augm., Niort, 1883.
- FĂRCAȘ, ANDREI OCTAVIAN, „Per clava orientalis. Mace Heads and Kistens in the Collection of the National Museum of Transylvanian History”, *Acta Musei Napocensis*, vol. II, nr. 60, 2023, pp. 13–44.
- FĂRCAȘ, ANDREI OCTAVIAN, *Maces in Medieval Transylvania Between the Thirteenth and the Sixteenth Centuries*, Dizertație de Master, Budapesta, 2016.
- FĂRCAȘ, ANDREI OCTAVIAN, „Evoluția istoriografiei maghiare referitoare la cavalerii din Regatul Sfântului Ștefan”, în *Maria Crăciun, Carmen Florea, Ovidiu Ghitta (Coord.), Istorie și scris istoric. Studii în onoarea Gretei Monica Miron*, Mega, Cluj-Napoca, 2024.
- FELMER, MÁRTON, *Primae lineae M. Principatus Transylvaniae historiam antiqui, medii et recentioris aevi exhibentes et illustrantes*, Typis Petri Barth, Sibiu, 1780.
- FEST, SÁNDOR, „Magna Carta - Aranybulla. Szellemi érintkezések angolok és magyarok között III. Béla és II Endre korában.”, vol. *Budapesti Szemle*, nr. Különlenyomat, sept.oct., 1934.
- FLECKENSTEIN, JOSEF, *Istoria Germaniei*, vol. 1, Teora, București, 2000.
- FRAKNÓI, VILMOS, *Mátyás király levelei*, vol. I, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1893.
- FRAKNÓI, VILMOS, *Mátyás Király levelei*, vol. II, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1895.
- FÜGEDI, ERIK, *A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása*, Sztatisztikai Kiadó Vállalat, Budapest, 1970.
- GÁLL, ERWIN; GERGELY - SZILÁRD, BALÁZS; GÁL, SZILÁRD, *La răscruce de drumuri. Date arheologice privind teritoriul orașului Cluj-Napoca în secolele X-XIII Cluj-Napoca 2010*, Kriterion, Cluj-Napoca, 2010.

- GASCOU, JEAN, „L'institution des bucellaires”, *Bulletin de l'Institut Francais d'Archéologie Orientale*, vol. 76, 1976, pp. 143–156.
- GÖCKENJAN, HANSGERD, *Hilfsvölker und Grenzwächter im mittelalterlichen Ungarn*, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden, 1972.
- GÜNDISCH, KONRAD G., *Das Patriziat siebenbürgischer Städte im Mittelalter.*, Böhlau Verlag, Köln - Weimar - Wien, 1993, <https://public-view.bcucuj.ro/>, data accesării 27 aprilie 2023.
- GYÖRFFY, GYÖRGY, „Einwohnerzahl und Bevölkerungsdichte in Ungarn bis zum Anfang des XIV. Jahrhunderts”, *Studia historica Academiae Scientiarum Hungaricae*, nr. 42, 1960.
- HANKÓ, BÉLA, *Magyar háziállataink*, vol. 49, Kincsestár. A magyar szemle társaság kis könyvtára, A Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1943.
- HARVEY JR., PAUL B., „The Death of Mythology: The Case of Joppa”, *Journal of Early Christian Studies*, vol. 2, nr. 1, 1994, pp. 1–14.
- HEATHER, PETER, *Rome Resurgent: War and Empire in the Age of Justinian*, Oxford University Press, New York, 2018.
- HEBBLEWHITE, MARK, *The Emperor and the Army in the Later Roman Empire, AD 235-395.*, Routledge, New-York, 2017.
- HOLBAN, MARIA, *Călători străini despre Țările Române*, vol. 1, Editura Științifică, București, 1968.
- HÓMAN, BÁLINT, *A székelek eredete*, Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1921.
- HÓMAN, BÁLINT, *A székelek eredete*, Attraktor, Máriabesnyő, 2011.
- HUNYADI, ZSOLT, *The Hospitallers in the Medieval Kingdom of Hungary: c. 1150-1387*, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Department of Medieval Studies, Central European University, Budapest, 2010.
- HURMUZAKI, EUDOXIU, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I, București, 1887.
- HURMUZAKI, EUDOXIU, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. XV, I, București, 1911.

- IAMBOR, PETRU, *Așezări fortificate din Transilvania (secolele IX-XIII)*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2005.
- IMBER, COLIN, *The Ottoman Empire : 1300 - 1650; the structure of power*, Palgrave Macmillan, New York, 2002.
- IORGA, NICOLAE, *Histoire des roumains et de la Romanité Orientale*, vol. IV, Academia Română, 1937.
- IORGA, NICOLAE, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului*, vol. 3, Ministerul de Instrucție Publică, București, 1897.
- JAKÓ, ZSIGMOND, *Erdélyi Okmánytár*, vol. I, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1997.
- JAMES, SIMON, „The Community of the Soldiers: a major identity and centre of power in the Roman empire”, *TRAC 98: Proceedings of the Eighth Annual Theoretical Roman Archaeology Conference, Leicester 1998*, 1999, pp. 14–25.
- JAQUET, DANIEL; VERELST, KARIN; DAWSON, TIMOTHY, „Late Medieval and Early Modern Fight Books. Transmission and Tradition of Martial Arts in Europe (14th-17th Centuries)”, *History of Warfare* 112, Brill, 2016.
- JOACHIM, ERICH, *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399 - 1409*, Thomas & Oppermann, Königsberg, 1896.
- JÓZWIAK, SŁAWOMIR; TRUPINDA, JANUSZ, *Krzyżackie zamki komturskie w Prusach. Topografia i układ przestrzenny na podstawie średniowiecznych źródeł pisanych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 2012.
- KALIFF, ANDERS; OESTIGAARD, TERJE, *The Great Indo-European Horse Sacrifice. 4000 Years of Cosmological Continuity from Sintashta and the Steppe to Scandivavian Skeid.*, DanagardLiTHO AB, Ödeshög, 2020.
- KÁLNOKY, NATHALIE, *The Szekler Nation and Medieval Hungary*, Bloomsbury Academic, London, 2020.
- KATALIN PRISKIN, „A Kárpát-medence avar és honfoglalás kori lóállományának archaeogenetikai elemzése”.
- KATONA, ISTVÁN, *Historia critica primorum Hungariae ducum ex fide domesticorum et exteriorum scriptorum concinnata*, Pest, 1778.

- KIS, BÁLINT, „Erdélyi régi családai”, *Turul*, nr. 3, 1911, pp. 103–104.
- KISS, LAJOS, „Sárfenek vagy Scharfeneck?”, *Magyar Nyelvőr*, nr. 118, 1994, pp. 82–84.
- KLANICZAY, TIBOR, *A magyar irodalom története*, vol. 1, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964.
- KLEIN, KARL KURT, „Transsylvania: Gesammelte Abhandlungen und Aufsätze zur Sprach- und Siedlungsforschung der Deutschen in Siebenbürgen”, in *Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission*, vol. 12, Oldenburg Verlag, München, 1963.
- KORDÉ, ZOLTÁN, „A székelység eredete és őstörténete”, in *Székelység története*, vol. 1, MTA BTK - EME - HRM Kiadása, Odorheiu Secuiesc, 2016, pp. 91–128.
- KORDÉ, ZOLTÁN, *A székelykérdés története*, Múzeumi Füzetek 4, Haáz Rezső Kulturális Egyesület, Odorheiu Secuiesc, 1991.
- KOVACHICH, JOSEPHUS NICOLAUS, *Monumenta veteris legislationis Hungaricae*, Typis Novoszeliansis, Zagreb, 1815.
- KRISTÓ, GYULA, *Az Anjou kor háborúi*, Zrínyi Katonai, Budapest, 1988.
- KUBINYI, ANDRÁS, „Fügedi Erik: A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása”, *Századok*, vol. 3, nr. 107, 1973, pp. 753–757.
- KUBINYI, ANDRÁS, „A Mátyás-kori államszervezet”, in *Gyula Rázsó, László V. Molnár (Ed.), Hunyadi Mátyás: Emlékkönyv Mátyás király halálának 500. évfordulójára.*, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1990, pp. 53–147.
- KURCZ, ÁGNES, „Fügedi Erik: A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása”, *Irodalomtörténeti Közlemények*, vol. 5, nr. 75, 1971, pp. 653–654.
- KURCZ, ÁGNES, *Lovagi kultúra Magyarországon*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
- LEDERER, EMMA, *A feudalizmus kialakulása Magyarországon*, Budapest, 1959.
- LENSKI, NOEL, „Harnessing Violence: Armed Forces as Manpower in the Late Roman Countryside”, *Journal of Late Antiquity*, vol. 6, nr. 2, 2013, pp. 233–250.
- LISZNYAI, KOVÁCS PÁL, *Magyarok cronicaja*, Debrecen, 1692.
- LOTAN, SHLOMO, „Between the Latin Kingdom of Jerusalem and Burzenland in Medieval Hungary - The Teutonic Military Order Status and Rule in the Poles of Christianity”, *Mirabilia: electronic journal of antiquity and middle ages*, nr. 10, 2010, pp. 184–195.

- LUPAȘ, IOAN, *Din istoria Transilvaniei*, Eminescu, București, 1988.
- MAKKAI, LÁSZLÓ; MÓCSY, ANDRÁS, *Erdély története. Első kötet. A kezdetektől 1606-ig.*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
- MÁLYUSZ, ELEMÉR, „A magyar köznemesség kialakulása”, *Századok*, nr. 76, 1942, pp. 407–434.
- MÁLYUSZ, ELEMÉR, *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.
- MÁLYUSZ, ELEMÉR, „A magyar társadalom a hunyadiak korában. A hűbériség és rendiség problémája”, în *Imre Lukinics (Ed.), Mátyás Király emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára.*, vol. 1, Franklin Tarsulat, Budapest, 1940.
- MANDROU, ROBERT, *Introduction à la France Moderne: essai de psychologie historique, 1500–1640.*, Albin Michel, Paris, 1961.
- MÂNDRUȚ, STELIAN, „Istorici clujeni, membri ai Academiei Române. Cercetători și universitari în Epoca Interbelică.”, *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”*, 2007, pp. 49–64.
- MICHAEL, MAURICE, *The Annals of Jan Dlugosz: Annales seu cronicae incliti regni Poloniae*, IM Publications, Chichester, 1997.
- MIRGALEEV, ILNUR, „Toqtamish Khan`s War against Amir Timur”, *Golden Horde Civilization*, nr. 10, 2017, pp. 247–255.
- MOLDT, DIRK, „Unus sit populus et sub iudice uno. Bemerkungen zum «Goldenen Freibrief» der Siebenbürger Sachsen”, *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, nr. 2, 1999, pp. 197–216.
- MORILLO, STEPHEN, „Milites, Knights and Samurai: Military Terminology, Comparative History, and the Problem of Translation”, în *B. Bachrach and R. Abels, eds., The Normans and their Adversaries at War: Essays in Honor of C. Warren Hollister*, Boydell and Brewer, 2001, pp. 167–184.
- MÜLLER, HANS HERMANN, „Die Pferdeskelettfunde des slawisch-awarischen Gräberfeldes von Nove Zamky”, *Slovenska archeológia*, nr. 14, 1966, pp. 205–225.
- MUNKÁCSY, BERNÁT, „Száldob”, *Ethnographia - Népélet*, vol. 12, 1901, pp. 141–142.

- MUSIAŁ, ADRIANNA D.; ROPKA-MOLIK, KATARZYNA; PIÓRKOWSKA, KATARZYNA; JAWORSKA, JOANNA; STEFANIUK-SZMUKIER, MONIKA, „ACTN3 genotype distribution across horses representing different utility types and breeds”, *Molecular Biology Reports*, vol. 46, nr. 6, 1 decembrie 2019, pp. 5795–5803.
- NÄGLER, THOMAS, *Așezarea sașilor în Transilvania*, Kriterion, București, 1992.
- NÄGLER, THOMAS, „Transilvania între 900 și 1300”, în *Ioan Aurel Pop, Thomas Nägler (ed.), Istoria Transilvaniei*, vol. 1, II, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2009, pp. 199–231.
- NAGY, IVÁN, *Magyarország családai cimerekkel és nemzékrendi táblákkal*, vol. 1, Friebeisz István, Pesta, 1857.
- NEAGU, RĂZVAN MIHAI, „Considerații privind diecezele catolice create de papii de la Avignon în exteriorul Carpaților: Episcopia Milcoviei și Episcopia de Siret”, *Tyragetia*, vol. 2, nr. VIII, 2014, pp. 41–50.
- NIEDERMAIER, PAUL, „Sieben Thesen zur Ansiedlung der Siebenbürger Sachsen”, *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, nr. 53, 2010, pp. 165–187.
- NIERMEYER, J. F., *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, vol. 1, Brill, Leiden, 1976.
- OLSEN, SANDRA L., „Solutré: A theoretical approach to the reconstruction of Upper Palaeolithic hunting strategies”, *Journal of Human Evolution*, vol. 18, nr. 4, 1989, pp. 295–327.
- ÓVÁRI, LIPOT, „Mátyás király szárazföldi s vízi haderejének leírása az 1479-iki hadjáratból”, *Történelmi Tár*, 1885, pp. 762–764.
- P. SZABÓ, BÉLA, „Az erdélyi szászok szabadságlevele (1224) és annak hatása a közösség hetedfél százados történetére”, în *Mezei B. (ed.), Az Aranybulla a jogtörténetében*, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2022, pp. 195–225.
- PALMA, KÁROLY, *Notitia rerum Hungaricarum*, vol. II, III, Pest, Buda, Kosice, 1785.
- PÁLOSFALVI, TAMÁS, *From Nicopolis to Mohács: A History of Ottoman-Hungarian Warfare, 1389–1526*, The Ottoman Empire and Its Heritage 63, Brill, Leiden, 2018.
- PASCU, ȘTEFAN, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Dacia, Cluj, 1972.
- PASCU, ȘTEFAN, *Voievodatul Transilvaniei*, Dacia, Cluj-Napoca, 1971.

PAUL, HERMAN, „Hypercriticism: A Case Study in the Rhetoric of Vice”, *Modern Intellectual History*, vol. 21, nr. 3, 2024, pp. 585–609.

PAULER, GYULA; SZILÁGYI, SÁNDOR, *A magyar honfoglalás kútfoi*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1900.

PAULI, ŻEGOTA; PRZEZDZIECKI, ALEKSANDER, *Joannis Długossii seu longini canonici cracoviensis Historiae Polonicae libri XII*, vol. t. V, Krakow, 1878.

PAVLINOV, IGOR YA.; SPASSKAYA, N. N., „СРАВНИТЕЛЬНАЯ КРАНИОМЕТРИЯ «ШАТИЛОВСКОГО ТАРПАНА» (EQUUS GMELINI ANTONIUS, 1912): ПРОБЛЕМА ВИДОСПЕЦИФИЧНОСТИ [Comparative craniometry of “Shatilov’s tarpan” (Equus gmelini Antonius, 1912): a problem of species status]”, in Igor Pavlinov, M. V. Kalyakin, *Zoological Research*, Moscow State University, Moscow, 2008, pp. 428–448.

PETER, SARAH; HÖGYES, MIHÁLY K.; ERWIN, GÁLL, „F. Mărginean, M. H. K. Hőgyes, S. Peter, E. Gáll: “The Outskirts of the Khagans”. An Overview of the Avar Age Burial Sites near Pecica. In: Avars and Slavs. Two sides of a belt strap end—Avars on the north and the south of the Khaganate. Eds.: A. Rapan Papeša—A. Dugonjić. MAZ 5. Zagreb 2022, 240–255.”.

PÉTERFI, BENCE, „A főemberek, a lófők és a község”, in *Székelyfold története*, vol. 1, Haáz Rezső Kulturális Egyesület, Odorheiu Secuiesc, 2016.

PHILIPPI, PAUL, „Ecclesia Theutonicorum Ultrasilvanorum”, *Altera*, nr. 1, 1995, pp. 125–152.

PLUSKOWSKI, A.; SEETAH, K.; MALTBY, M., „Potential osteoarchaeological evidence for riding and the military use of horses at Malbork Castle, Poland”, *International Journal of Osteoarchaeology*, 2009, p. n/a.

PLUSKOWSKI, ALEKS; SEETAH, KRISH; MALTBY, MARK; BANERJEA, ROWENA; BLACK, STUART; KALNIŅŠ, GUNDARS, „Late-Medieval Horse Remains at Cēsis Castle, Latvia, and the Teutonic Order’s Equestrian Resources in Livonia”, *Medieval Archaeology*, vol. 62, nr. 2, 3 iulie 2018, pp. 351–379.

PLUSKOWSKI, ALEKSANDER, *Ecologies of Crusading, Colonization, and Religious Conversion in the Medieval Baltic*, Brepols, 2019.

PLUSKOWSKI, ALEKSANDER, *Environment, Colonization, and the Baltic Crusader States*, Brepols, 2019.

PLUSKOWSKI, ALEKSANDER; MAKOWIECKI, DANIEL; MALTBY, MARK; RANNAMÄE, EVE; LÕUGAS, LEMBI; MALDRE, LIINA; ET AL., „The Baltic Crusades and ecological transformation: The zooarchaeology of conquest and cultural change in the Eastern Baltic in the second millennium AD”, *Quaternary International*, vol. 510, 2019, pp. 28–43.

POP, IOAN - AUREL, *Istoria Transilvaniei medievale: de la etnogeneza românilor până la Minai Viteazul*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997.

POP, IOAN - AUREL, „Transilvania în secolul al XIV-lea și în prima jumătate a secolului al XV-lea (cca 1300-1456)”, în *Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler (ed.), Istoria Transilvaniei*, vol. 1, II, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2009, pp. 233–282.

POPA-LISSEANU, G., *Izvoarele istoriei românilor*, vol. V-Cântecul de Jale de Rogerius, Bucovina, București, 1935.

POPA-LISSEANU, G., *Izvoarele istoriei românilor*, vol. IV-Cronica Ungurilor de Simon de Keza, Bucovina, București, 1935.

POW, STEPHEN; LASZLOVSZKY, JÓZSEF, „Finding Batu’s Hill at Muhi: Liminality between Rebellious Territory and Submissive Territory, Earth and Heaven for a Mongol Prince on the Eve of Battle”, *Hungarian Historical Review*, 1 ianuarie 2019, https://www.academia.edu/40903329/Finding_Batus_Hill_at_Muhi_Liminality_between_Rebellious_Territory_and_Submissive_Territory_Earth_and_Heaven_for_a_Mongol_Prince_on_the_Eve_of_Battle, data accesării 9 decembrie 2022.

PRAY, GYÖRGY, *Annales veteres Hunnorum, Avarorum et Hungarorum*, Viena, 1761.

PRAY, GYÖRGY, *Dissertationes historico-criticae in Annales veterum Hunnorum*, Viena, 1774.

PYHRR, STUART W.; LARocca, DONALD J.; BREIDING, DIRK H., *The Armored Horse in Europe, 1480-1620*, The Metropolitan Museum of Art, New-York, 2005.

RADVANSZKY, BÉLA, *Magyar családélet és háztartás 16-17. században*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1896, <https://digitalia.lib.pte.hu/hu/radvanszky-bela-magyar-csaladelet-es-haztartas-16-17-sz-budapest-mta-1896-1-1445#page/407/mode/1up/search/lovak>.

RADY, MARTYN, „The Gesta Hungarorum of Anonymus, the Anonymous Notary of King Béla: A Translation”, *The Slavonic and East European Review*, vol. 87, nr. 4, 2009, [Modern

Humanities Research Association, University College London, School of Slavonic and East European Studies, University College London], pp. 681–727.

RADY, MARTYN, *Nobility, Land and Service in Medieval Hungary*, Palgrave Macmillan UK, 2000.

RADY, MARTYN, „The German Settlement in Central and Eastern Europe during the High Middle Ages”, în Roger Bartlett, Karen Schönwälder (ed.), *The German Lands and Eastern Europe: Essays on the History of their Social, Cultural and Political Relations*, Studies in Russia and East Europe, Palgrave Macmillan UK, London, 1999, pp. 11–47.

RAINER, JÁNOS, „Revisiting Hungarian Stalinism”, în *Vladimir Tismăneanu (Ed.), Stalinism Revisited*, Central European University Press, Budapest, 2009, pp. 231–254.

RAJEWSKI, ZDZISŁAW, „Kon w wierzeniach u Słowian wczesnosredniowiecznych”, *Wiadomości Archeologiczne*, nr. 39, 1975.

RANNAMAE, EVE, „A Zooarcheological Study of Animal Consumption in Medieval Viljandi”.

RĂDULESCU, MARIA VENERA, „Noi cahle medievale decorate cu scene de turnir (secolele XIV-XVI)”, *SCIIVA*, vol. 51, 2000, pp. 93–102.

RÉTHY, LÁSZLÓ, „A székelyek s a magyar honfoglalás”, *Ethnographia*, vol. 6, 1890, pp. 24–37.

REZACHEVICI, CONSTANTIN, „Caracterul bătăliei din 1330 între Basarab I și Carol Robert: țărani neînarmați sau cavaleri de tip apusean?”, *Argesis, studii și comunicări*, vol. XIII, 2004, pp. 167–175.

RILEY, JONATHON, „Logistics and Supply in Renaissance Armies”, *Arms & Armour*, vol. 2, nr. 8, 2011, pp. 139–151.

ROKAI, MELINA, „“Pannonia” in the Writings of 15th/16th-Century Humanists: Petrus Ransanus, Antonio Bonfini, Nicolaus Olahus and Paulus Gregoriancz”, *Lucida Intervalla*, vol. 46, 2017, pp. 143–158.

ROLLER, MIHAIL; IONAȘCU, ION; LĂZĂRESCU - IONESCU, L.; CÂMPINA, BARBU; STĂNESCU, EUGEN; PRODAN, D, *Documente privind Istoria României*, vol. 2, C Transilvania Veacul XI, XII, XIII, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1951.

- ROȘU, MARIA, „Cistercienii în valea Mureșului”, în *Studii de istorie eclesiastică*, vol. 2, Sitech, 2020, pp. 45–70.
- RUSU, ADRIAN ANDREI, *Castelul și spada. Cultura materială a elitelor din Transilvania în Evul Mediu Târziu*, Mega, Cluj-Napoca, 2019.
- SAFTA, MIHAI, „Regatul Ungariei Medievale și Ordinul Cavalerilor Monahi Teutoni: Studiu asupra formelor de proprietate în dreptul medieval: exempțiunea”, *Hiperboreea*, vol. 2, nr. 3, 2014, pp. 67–77.
- SĂLĂGEAN, TUDOR, *Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. Afirmarea regimului congregațional*, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2003.
- SĂLĂGEAN, TUDOR, *Un voievod al Transilvaniei: Ladislau Kán: 1294-1315*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.
- SIMONYI, ERNŐ, *Monumenta Hungariae Historica*, vol. V, Magyar Tudományos Akadémia, Pesta, 1859.
- SNIDER, JASON, „A Military Analysis of the Iron Gates Castle Chain Entrusted to the Teutonic Order (1429 - c. 1436)”, *Annual of medieval studies at Central European University Budapest*, nr. 26, 2020, pp. 161–176.
- SNIDER, JASON, „A Key Document of Hungary’s Danube Frontier from 1429 Revisited”, *Hadtörténelmi Közlemények*, vol. 3, nr. 135, 2022, pp. 633–655.
- SNIDER, JASON M., „Digital Geographies and Landscape Archaeology: Reconstructing the Iron Gates Castle System Under the Miasma of COVID-19”, *Hungarian Archaeology*, vol. 2, nr. 10, 2021, pp. 47–55.
- SÓFALVI, ANDRÁS, „A székelység szerepe a középkori és a fejedelemség kori határvédelemben”, *Erdélyi Múzeum*, nr. 3, 2012, pp. 3–22.
- SOMBORI, JÓZSEF, „A hajdani nemes székely nemzet áldozó poharáról”, *Tudományos Gyűjtemény*, 1835, pp. 3–18.
- STĂNICĂ, AUREL-DANIEL, „Prezența Hoardei de Aur la gurile Dunării (sec. XIII-XIV). Argumentul arheologic”, *Revista Arheologică*, vol. 2, nr. XIV, 2018, pp. 51–65.
- STILTING, JÁNOS, *Vita sancti Stephani regis Hungariae*, Győr, 1747.

STOJKOVSKI, BORIS, „One Little Known Document Concerning the Anglo-Hungarian Relations in the Late XVth Century”, *Annual Review of the Faculty of Philosophy, Novi Sad*, vol. XXXV, nr. 1, 2010, pp. 207–215.

SUCIU, CORIOLAN, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. 2, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

SUCIU, CORIOLAN, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. 1, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.

SZABÓ, BÉLA, „Die Organisation der Rechtsprechung bei den Sachsen Siebenbürgens bis zur frühen Neuzeit”, *Jogtörténeti Szemle*, nr. 19, 2021, pp. 48–58.

SZABÓ, JÓZSEF, „Értekező észrevételek a székelyek eredetéről”, *Tudományos Gyűjtemény*, vol. I, 1827, pp. 9–33.

SZABÓ, KÁROLY, *A régi székelység*, Magyar Királyi Könyvkereskedő, Cluj, 1890.

SZABÓ, KÁROLY, *Székely oklevéltár*, vol. 1, Magyar Történelmi Társulat, Kolozsvár.

SZÁDECZKY, KARDOS LAJOS, *A székely nemzet története és alkotmánya*, Franklin Társulat, Budapest, 1927.

SZARVAS, GÁBOR; SIMONYI, ZSIGMOND, *Magyar nyelvtörténeti szótár*, Hornyánszky Viktor Akadémiai Könyvkereskedése, Budapest, 1890.

SZEKÉR, JOÁKIM ALOYSIUS, *Magyarok eredete, a régi, és mostani magyaroknak nevezetesebb tselekedeteivel együtt*, Martleben Konrád Adolf, Komárom - Pozsony, 1791.

SZŰCS, JENŐ, „A magyar irodalom története I. kötetéről”, *Történelmi Szemle*, vol. 2, nr. 10, 1967, pp. 119–133.

ȘTEFAN S. GOROVEI; SZÉKELY, MARIA MAGDALENA, *Princeps omni laude maior: o istorie a lui Ștefan cel Mare*, Editura Sfintei Mănăstiri Putna, Putna, 2005.

TAGÁNYI, KÁROLY, „A honfoglalás és Erdély”, *Ethnographia*, vol. 6, 1890, pp. 213–223.

TAKÁCS, MIKLÓS, „A honfoglaló magyar szállásterület déli kiterjedése”, în *Ed. Révész L., Wolf M., A honfoglalás kor kutatásának legújabb eredményei. Tanulmányok Kovács László 70. születésnapjára*, Egyetemi Kiadványok, Szeged, 2013.

TEOTEOI, TUDOR, *Stefan cel Mare si epoca sa. Culegere de studii*, Editura Universității din București, București, 2007.

THEODORESCU, RĂZVAN, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X-XIV)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1974.

THUROCZ, JOHANNES DE, *Chronica Hungarorum*, vol. I, ed. Elisabeth Galántai, Julius Kistó, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.

THÚRY, JÓZSEF, „A székelyek eredete”, *Erdélyi Múzeum*, vol. 15, nr. 5, 1898, pp. 241–247.

TODIKA, RAUL-ALEXANDRU, „Ad Subsidium Terrae Sanctae: Military Religious Orders and the Cismarine Expansion of the Borders of Christianitas.”, *Revista Ecumenica Sibiu*, vol. 13, nr. 3, 2021, pp. 469–481.

TOLDI, FERENC, *Chronicon Hungarorum Posoniense*, Bibliotheca et Typographeum Reg. Univer. Hungaricae, Buda, 1852.

ȚIPLIC, IOAN MARIAN, *Organizarea defensivă a Transilvaniei în Evul Mediu (sec. XI-XIV)*, Editura Militară, București, 2006.

URSU, IOAN, *Ștefan cel Mare*, Antonescu, București, 1925.

VÁCZY, PÉTER, „A királyi serviensek és a patrimonális királyság”, *Századok*, nr. 61, 1927, pp. 351–414.

VÁCZY, PÉTER, „A hűbériség szerepe Szent István királyságában”, *Századok*, nr. 66, 1932, pp. 369–392.

VESZPRÉMY, LÁSZLÓ, *Lovagvilág Magyarországon. Lovagok, keresztések, hadimérnökök a középkori Magyarországon*, Argumentum, Budapest, 2008.

VILLANI, GIOVANNI; VILLANI, FILIPPO; VILLANI, MATTEO, *Croniche di Giovanni, Matteo e Filippo Villani secondo le migliori stampe e corredate di note filologiche e storiche testo di lingua*, Sezione letterario-artistica del Lloyd austriaco, 1859.

VITT, OTTO, „Lošadi Pazyrykskich kurganov”, *Sovetskaja Archeologija*, nr. XVI, 1952, pp. 163–205.

ZIMMERMANN, FRANZ; WERNER, CARL, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 1 (1191-1342), Hermannstadt, 1892.

ZIMMERMANN, FRANZ; WERNER, CARL; MÜLLER, GEORG, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 2 (1342-1390), Hermannstadt, 1897.

ZIMMERMANN, HARALD, „A német-magyar kapcsolatok a 12. század közepén és az erdélyi százszok betelepítése”, *Aetas : történettudományi folyóirat*, vol. 20, nr. 4, 2006.

ZIMMERMANN, HARALD, „Hospites Theutonici. Rechtsprobleme der deutschen Südostsiedlung.”, in *Gedenkschrift für Harold Steinacker (1875-1965)*, vol. 16, Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission, R. Oldenbourg Verlag, München, 1966, pp. 67–84.

Histoire littéraire de la France, vol. 15, Paris : Imprimerie nationale, 1820.

Thesaurus Linguae Latinae, De Gruyter (formerly Teubner), 1900.